

1

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

ЧАЛІА Ольга Василівна

УДК 378.011.3-051:91(043.3)

**ФОРМУВАННЯ КРАЄЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ГЕОГРАФІВ У ПРОЦЕСІ
ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Старобільськ – 2021

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано в ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України

Савченко Сергій Вікторович,

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ);

доктор педагогічних наук, доцент

Починкова Марія Миколаївна,

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ),
доцент кафедри філологічних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор

Браславська Оксана Володимирівна,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, завідувачка кафедри географії та методики її навчання;

кандидат педагогічних наук, доцент

Борисенко Катерина Борисівна,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, доцент кафедри фізичної географії та картографії.

Захист дисертації відбудеться 29 вересня 2021 р. о 13.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.01 ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ) за адресою: 92703, м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» за адресою: 92703, м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1.

Автореферат розіслано 28 серпня 2021 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н. І. Черв'якова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Стрімкі зміни в сучасній соціально-політичній, економічній і соціокультурній сферах України вимагають підготовки компетентного фахівця, якому притаманні не лише глибокі знання та вміння професійного спрямування, а й патріотизм, любов до рідного краю і Батьківщини, готовність гідно боронити її цілісність і незалежність, здатність розвивати себе заради утвердження державності, миру і злагоди.

Розв'язанню цього важливого завдання сприяє сучасна система освіти Україні, яка активно реформується на всіх рівнях. Особливо це стосується модернізації підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти (ЗВО), зокрема майбутніх географів. Національна державна програма «Освіта» («Україна XXI ст.») спрямовує вищу освіту на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної і практичної підготовки фахівців. Актуальним постає завдання вдосконалення підготовки й майбутніх географів, формування в них краєзнавчої компетентності як складника професійної, що пов'язано з посиленням уваги до національної спадщини нашої країни, визначенням її місця на світовій мапі, оцінкою її ролі в історичному минулому й майбутньому держави, розвитком у здобувачів національно-патріотичної свідомості, любові й ціннісного ставлення до малої Батьківщини.

Одним із визначальних шляхів у цьому напрямі є краєзнавча освіта, що забезпечує формування у випускників ЗВО краєзнавчої компетентності. Краєзнавча компетентність фахівця – це багатовимірне явище, яке характеризується достатнім рівнем володіння здатності щодо вивчення навколишнього середовища, території проживання, рідного краю, умінням застосовувати їх для вирішення актуальних завдань щодо збереження природного, культурно-історичного середовища, народних традицій рідного краю.

Необхідність і своєчасність розв'язання означеної проблеми підтверджено низкою нормативних документів, як-от: законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження національної рамки кваліфікацій» (2011), де пріоритетними напрямами визнано особистісну орієнтацію освіти, компетентнісний підхід, розвиток системи неперервної освіти й освіти впродовж життя та створення умов для формування самостійного наукового пізнання, самоосвіти й самореалізації особистості. Відповідно до державних документів основною якістю особистості є здатність до самостійного, швидкого, якісного та безперервного вдосконалення

загальнолюдських якостей, професійних компетентностей, зокрема й красназавчої.

Питання теорії і практики красназавчої роботи розкрито в працях М. Антонець, М. Біляшівського, Д. Богданова, Л. Вішнікіної, О. Даринського, К. Дубняки, М. Костриці, М. Крачила, Г. Лисичарової, І. Манжурга, П. Мостового, О. Музиченка, В. Обозного, І. Пруса, І. Рожі, І. Соколової, К. Строева, І. Юньєва та ін.; педагогічні основи дослідження рідного краю започатковано в розвідках А. Дістервега, Я. Коменського, К. Ушинського, С. Русової, В. Сухомлинського та ін.

Вивчення сучасної психолого-педагогічної літератури засвідчило увагу широкого кола вчених до розробки різних аспектів красназавчої освіти, визначення її дидактичної сутності. Цими проблемами займалися такі вчені, як О. Барков, В. Бондар, О. Браславська, Л. Вішнікіна, О. Даринський, М. Мілонов, Г. Попович, О. Топузов. На необхідності включення красназавчого компонента в процес професійної підготовки студентів у закладі вищої освіти йдеться в студіях Г. Аверкієвої, В. Бузова, М. Костриці, С. Кривова, М. Криловця, Г. Лисичарової, А. Мажитової, Б. Наумова, В. Обозного, І. Пруса, І. Рожі, Л. Смирнової, В. Степанкова та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про важливість використання красназавчих знань із метою підвищення ефективності процесу навчання та виховання студентів у системі вищої професійної освіти (О. Бугрій, Л. Булава, Л. Вішнікіна, Т. Кравченко, М. Криловець, І. Матрусов, В. Носаченко, В. Обозний, Н. Побидайло, С. Совгіра, О. Тімець, О. Топузов та ін.).

Різні аспекти професійної підготовки фахівців у вищій школі висвітлюють М. Бакум, С. Гончаренко, К. Корсак, В. Кушнірук, А. Лігоцький, В. Луговий, С. Савченко, С. Сисоєва, М. Солдатенков, С. Харченко та ін.; сучасним підходам до професійної підготовки здобувачів освіти різних спеціальностей присвячено студіювання таких учених, як А. Алексюк, В. Беспалько, Н. Волкова, А. Вербицький, О. Коржуєв, О. Кучерявий, С. Семеріков, О. Тряпцін, С. Шехавцова та ін.

Питання компетентнісного підходу до навчання, змісту і структури компетентності та формування професійної компетентності майбутніх фахівців репрезентовано в працях таких учених, як Н. Бібик, В. Байденко, Е. Зеєр, І. Зимня, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Кузьміна, А. Кузьмінський, В. Луговий, А. Маркова, Л. Мітіна, О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторський та ін.; красназавча компетентність як поняття, її зміст і структура були предметом розвідок таких науковців, як О. Браславська, К. Борисенко, Л. Вішнікіна, І. Дубель, Ю. Костриця, А. Сорокіна та ін.; формування красназавчої компетентності досліджували С. Архан-

гельський, В. Білозерцев, Л. Вовк, О. Гончаров, В. Кубійович, Г. Карпов, О. Топузов, П. Тронько та ін.

Науково-педагогічні й методичні питання розвитку шкільного краєзнавства взагалі й географічного зокрема у своїх працях розкривали М. Баранський, О. Барков, К. Борисенко, О. Браславська, В. Буданов, А. Даринський, Я. Жупанський, В. Обозний, М. Откаленко, О. Плахотнік, О. Половінкін, О. Сухомлинська, В. Сухомлинський, П. Тронько, Б. Чернов та ін.

Питання загальнокраєзнавчої та географо-краєзнавчої теорії плідно розробляли О. Діброва, К. Дубняк, Я. Жупанський, В. Замковий, Ф. Заставний, І. Ковальчук, М. Костиця, М. Крачило, В. Круль, В. Кубійович, О. Маринич, Я. Мариняк, Ф. Матвієнко-Гарнага, М. Откаленко, І. Ровенчак, С. Рудницький, С. Русова, І. Тесля, Т. Тетерський, П. Тутковський, О. Шаблій, Є. Шипович, П. Шищенко, М. Янко та ін.

У дисертаційних працях останніх років представлено різні аспекти формування краєзнавчої компетентності. Так, Г. Лисичарова обґрунтувала процес підготовки майбутніх учителів географії до краєзнавчої діяльності в умовах великого міста; Т. Міщенко – підготовку майбутніх учителів до краєзнавчої роботи в сільській школі; В. Обозний – краєзнавчу освіту в системі професійної підготовки вчителя; Н. Побидайло – методику реалізації краєзнавчого складника в процесі навчання фізичної географії; Г. Попович – методику формування краєзнавчо-туристичних знань у майбутніх учителів географії; І. Рожі – підготовку майбутніх учителів географії до краєзнавчо-туристської роботи на засадах компетентнісного підходу; О. Тімець – краєзнавчо-туристську підготовку майбутніх учителів географії та біології; К. Борисенко – формування фахових компетентностей майбутніх учителів географії у процесі навчальних практик. Проте питання формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки не було предметом окремого дослідження.

Аналіз теорії й практики досліджуваної проблеми дозволив виявити низку *протирич* між: вимогами суспільства до підготовки майбутнього географа й недостатньою розробкою теоретичних засад організації освітнього процесу в сучасних ЗВО, що забезпечують формування краєзнавчої компетентності в майбутніх географів; теоретичним осмисленням проблеми формування краєзнавчої компетентності в майбутніх географів і недостатнім рівнем її практичного розв'язання в умовах фахової підготовки; необхідністю формування краєзнавчої компетентності в майбутніх географів і невизначеністю педагогічних умов, що сприяють ефективності аналізованого процесу.

Актуальність проблеми дослідження, недостатня теоретична й практична розробленість проблеми формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки, виявлені суперечності та потреба в їх розв'язанні зумовили вибір теми дисертаційної праці: **«Формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки».**

Зв'язок теми дисертації з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно з пріоритетним напрямом наукових досліджень ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» як складову частину комплексної теми «Освітні технології навчально-виховного процесу в сучасних умовах» (державний реєстраційний номер 0110U000751). Тему затверджено вченою радою ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (протокол № 4 від 30.11.2012 р.) та узгоджено Міжвідомчою Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 10 від 18.12.2012 р.).

Об'єкт дослідження – процес формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що процес формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів на етапі професійної підготовки набуде ефективності за таких *педагогічних умов*: розвиток позитивної мотивації, яка стимулює активну краєзнавчу діяльність шляхом формування в майбутніх фахівців свідомого ставлення до оволодіння краєзнавчих знань, прагнення до самоосвіти в процесі дослідницько-краєзнавчої діяльності, усвідомлення цінності краєзнавчої роботи; залучення майбутніх географів до різних видів краєзнавчої роботи, що спрямована на набуття студентами-географами досвіду освітньо-пізнавальної, краєзнавчо-пошукової, практико-перетворювальної, ціннісно-збережувальної діяльності творчого характеру; змістово-методичному забезпеченню процесу формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів завдяки контекстному включенню в її зміст спеціально розроблених інформаційно-розвивальних блоків знань і вмій та відповідного спецкурсу.

Досягнення поставленої мети та перевірка висунутої гіпотези передбачають вирішення таких **завдань дослідження**:

1. Визначити стан розробленості проблеми формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки в науковій літературі.

2. Розкрити сутність і структуру краєзнавчої компетентності майбутніх географів та особливості її формування в процесі фахової підготовки.

3. Схарактеризувати стан сформованості краєзнавчої компетентності майбутніх географів на основі розроблених критеріїв і показників.

4. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки.

5. Експериментально перевірити та проаналізувати ефективність впровадження педагогічних умов формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки.

Теоретико-методологічні засади дослідження становлять наукові ідеї філософії освіти (В. Андрущенко, П. Антонюк, І. Бех, Л. Ваховський, І. Ільїн, І. Зязюн, В. Кремень, Б. Коротяєв, В. Курило, С. Савченко); положення системного (І. Блауберг, В. Беспалько, Б. Гершунський, О. Караман, Н. Кузьміна, В. Садовський, С. Харченко, Є. Хриков); діяльнісного (Б. Ананьєв, Г. Балл, Л. Віготський, В. Давидов, О. Леонтєв, В. Петровський, С. Рубінштейн, В. Шадриков); особистісно зорієнтованого (Г. Балл, І. Бех, О. Дубасенюк, О. Кучерявий, О. Пехота, М. Чобітько, Г. Щедровицький); особистісно-діяльнісного (В. Безрукова, В. Давидов, Е. Зеєр, І. Зимня, І. Ільєсов, А. Маркова, А. Петровський, К. Платонов, Є. Рогов, С. Рубінштейн); компетентнісного (В. Байденко, Н. Бібік, Е. Зеєр, І. Зимня, О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторський); культурологічного (В. Біблер, М. Каган, Н. Крилова); країнознавчого (М. Баранський, І. Маєргойз, Я. Машбиць, М. Мироненко) підходів; теоретичні положення професійного становлення майбутніх географів (Л. Вішнікіна, Т. Діброва, О. Топузов, Г. Уварова, Б. Яценко); сучасні підходи до проблеми формування компетентності сучасного фахівця (С. Козак, О. Мармаза, Л. Троєльнікова), зокрема його краєзнавчої компетентності (Н. Побидайло, Н. Фідря, Н. Чернявська); теоретичні засади моделювання (В. Докучаєва, В. Штофф), теорія та практика організації освітнього процесу ЗВО на основі використання інноваційних форм, методів і технологій (В. Беспалько, О. Пехота, Є. Полат, С. Савченко, Г. Селевко, С. Семеріков, С. Сисоєва).

Для досягнення мети, розв'язання поставлених завдань та перевірки висунутої гіпотези використано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз, систематизація та узагальнення наукової літератури з метою визначення стану розробленості проблеми формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів і теоретико-методичних засад її формування; аналіз, синтез, порівняння для обґрунтування поняття та розкриття сутності, структури краєзнавчої компетентності майбутніх географів та обґрунтування педагогічних умов формування краєзнавчої компетентності майбутніх учителів географії в процесі фахової підготовки; моделювання – для розробки моделі формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки; *емпіричні* – педагогічне спостереження, анкетування, бесіди, тестування для визначення рівня сформованості краєзнавчої компетентності майбутніх географів; педагогічний експеримент з метою перевірки ефективності визначених педагогічних умов формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки; *методи математичної статистики* для забезпечення вірогідності та достовірності отриманих результатів експериментальної роботи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: *уперше* теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки, що досягнуто завдяки розвитку позитивної мотивації, яка стимулює активну краєзнавчу діяльність шляхом формування в майбутніх фахівців свідомого ставлення до оволодіння краєзнавчими знаннями, прагнення до самоосвіти в процесі дослідницько-краєзнавчої діяльності, усвідомлення цінності краєзнавчої роботи; залученню майбутніх географів до різних видів краєзнавчої роботи, що спрямована на набуття студентами-географами досвіду освітньо-пізнавальної, краєзнавчо-пошукової, практико-перетворювальної, ціннісно-збережувальної діяльності творчого характеру; змістовно-методичному забезпеченню процесу формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів на основі контекстного включення в її зміст спеціально розроблених інформаційно-розвивальних блоків знань і вмій та відповідного спецкурсу; *удосконалено* форми, методи й засоби процесу фахової підготовки здобувачів спеціальності «Географія»; *набули подальшого розвитку* наукові уявлення про зміст фахової підготовки майбутніх географів, сутність, структуру та шляхи формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів; критерії та показники сформованості краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки й діагностичний інструментарій її дослідження.

Практичне значення результатів дослідження полягає в їх достатній готовності до впровадження в процес фахової підготовки майбутніх географів на основі розробленого: блоку теоретичного матеріалу для контекстного включення в лекційні курси («Економічна та соціальна географія України», «Геологія», «Ландшафтознавство та географія ґрунтів», «Фізична географія України», «Регіональна, соціальна і економічна географія світу», «Основи теорії суспільної географії»), що репрезентує когнітивний складник краєзнавчої компетентності майбутніх географів та розкриває сутнісні ознаки краєзнавства як сфери професійної діяльності, а краєзнавчої компетентності як важливої складової частини фахової підготовки географа; спецкурсу для здобувачів «Краєзнавство та методика його викладання»; банку творчих завдань для організації самостійної роботи в процесі аудиторної та позааудиторної освітньої діяльності здобувачів, а також завдань для педагогічних практик у контексті формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів; дібраного й адаптованого пакета діагностичних методик для визначення рівня сформованості краєзнавчої компетентності майбутніх географів.

Результати дослідження можуть бути **використані** в процесі фахової підготовки майбутніх географів у ЗВО різного рівня акредитації; під час розробки навчально-методичного забезпечення дисциплін фахового спрямування для спеціальності «Географія»; в освітньо-виховній діяльності тьюторів і кураторів академічних груп; у системі післядипломної освіти педагогічних працівників; у самоосвітній і самовиховній діяльності здобувачів вищої освіти.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка про впровадження № 1/79/1 від 29.01.2021 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка про впровадження № 2286 від 27.01.2021 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка про впровадження № 01/10-15 від 11.01.2021 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення, результати та висновки дисертаційної праці доповідалися й обговорювалися на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення» (Київ, 2020), «Сучасна наука та освіта: стан, проблеми, перспективи (Старобільськ, 2021), *Всеукраїнських* – «Луганщина: краєзнавчі розвідки» (Старобільськ, 2018, 2019), «Сучасна наука та освіта: стан, проблеми, перспективи» (Старобільськ, 2020), на щорічних звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів і молодих учених,

засіданнях кафедр педагогіки, географії ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Публікації. Результати дисертаційної роботи висвітлено в 9 публікаціях, з них 5 статей у наукових фахових виданнях України та 1 публікація в зарубіжному періодичному виданні.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (347 найменувань, з них 10 іноземною мовою). Робота містить 4 додатки на 20 сторінках, 14 таблиць та 6 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 243 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, сформульовано гіпотезу та завдання, розкрито наукову новизну, практичне значення, надано відомості про експериментальну базу, апробацію та впровадження основних результатів дослідження.

У першому розділі – **«Теоретико-методичні засади формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки»** – проаналізовано ступінь розробленості проблеми дослідження в науковій літературі; розкрито сутність, структуру та особливості формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки; наведено результати констатувального педагогічного експерименту.

Звернення до історико-філософського аспекту досліджуваної проблеми засвідчило, що краєзнавча компетентність ґрунтується на дефініції «краєзнавство». Існують різні погляди на це поняття, його вивчають як: комплекс наукових дисциплін (П. Тронько, О. Барков); метод для наочного студіювання природничих і економічних наук (К. Дубняк); дидактичний принцип (А. Дзенс-Литовський, М. Костриця); дидактичну категорію (П. Іванов, К. Строев); метод дослідження краю (О. Музиченко); специфічну галузь знань (М. Милонов, Ю. Самохін); громадський рух (Р. Маньковська, О. Яната) тощо. Подібна строкатість, з одного боку, свідчить про надзвичайну багатofункційність краєзнавства, його важливу роль у різних сферах людської діяльності, з другого – про недостатню зрілість наукової теорії.

Важливою ознакою краєзнавства є поліхронізм, у зв'язку з чим воно водночас постає і галуззю наукового пізнання, і масовим рухом, і формою громадської діяльності, а тому є «найбільш масовим різновидом науки». За типом воно належить до комплексних наук, оскільки поєднує

природничі, історичні, мистецтвознавчі, літературні відомості, які належать до однієї місцевості. Краєзнавство ближче до географії, бо відомості в ньому об'єднуються за територіальною ознакою, однак при цьому воно надає значущості окремим людям, історії науки, історії літератури, історії мистецтва, зокрема архітектурі певної місцевості.

Аналіз філософських учень стародавніх мислителів, присвячених опису Землі (територій, берегів, природи, населення, господарства та ін.), дозволив переконатись, що процес пізнання певної території найкраще здійснювати в умовах безпосередньої взаємодії з навколишнім середовищем, і таким чином заклав підґрунтя для сучасного краєзнавства.

У психолого-педагогічній та географічній методичній літературі, краєзнавство, з одного боку, визначено як спрямованість особистості на явища, предмети навколишнього середовища (наприкладі рідного краю), безпосереднє спілкування з природою не тільки для естетичного розвитку особистості, але й для успішного засвоєння навчального матеріалу, з іншого – як сполучення наукових дисциплін щодо комплексного дослідження певної місцевості, елемент історичних, географічних, біологічних, етнографічних, археологічних, філологічних наук.

Краєзнавство в педагогічному та науковому аспектах передбачає накопичення знань про рідний край, їхнє теоретико-методологічне осмислення й наукове узагальнення, поступове впровадження в освітній процес краєзнавчого компонента, що зумовлено суспільними, культурно-історичними й соціально-економічними змінами та широко зазначено в сучасній педагогічній думці, реалізується через краєзнавчу діяльність.

Аспект тісного взаємозв'язку краєзнавства й освіти завжди був і залишається актуальним. Цю тему порушували у своїх працях українські вчені І. Безкоравайний, Л. Гайда, О. Деміфенко, О. Діброва, М. Дмитрієнко, Ф. Заставний, С. Захаров, М. Костиця, М. Крачило, В. Прокопчук, В. Серебрій, І. Соколова, П. Тронько, Ф. Шевченко та ін.

Аналіз наукової літератури з проблем компетентнісного підходу в освіті, теорії й практики формування краєзнавчої компетентності свідчить про одностайність думки серед науковців, що краєзнавча компетентність є складником професійної компетентності майбутнього географа (Є. Павлютенкова, Г. Пустовіт, І. Рожі, В. Саюк, О. Тімець та ін.) і зумовив висновки про розгляд досліджуваної компетентності як *інтегральної характеристики особистості, що має міждисциплінарний характер і є результатом набуття географічних та краєзнавчих знань, умінь і навичок та проявляється в готовності до продуктивної пізнавально-краєзнавчої діяльності, умінні застосовувати індивідуальний практично-краєзнавчий та педагогічний досвід вивчення особливостей*

рідного краю, де ключову роль відіграють пізнавальні дії краєзнавчо-дослідницького характеру.

Аналіз наукової літератури з проблем компетентнісного підходу в освіті, теорії та практиці формування краєзнавчої компетентності майбутніх фахівців з географії дав підстави зробити висновок, що краєзнавча компетентність – це володіння фахівцями сукупністю знань, умінь, навичок та досвіду, необхідних для продуктивної краєзнавчої діяльності, що проявляється в усвідомленні цінностей рідного краю. Виокремлено функції краєзнавчої роботи як умови формування краєзнавчої компетентності: освітньо-просвітницьку, пізнавально-дослідницьку, практико-збережувальну, культуро-творчу.

На підставі сучасних підходів до структури компетентності як загальнонаукового феномену, у якій визначено мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-практичний, рефлексивно-оцінний складники та характеристики компетентності як динамічної інтегративної постійно збагачуваної особистісної якості фахівця (В. Болотов, Е. Зеєр, І. Зимня, О. Овчарук, В. Сериков, А. Хуторський та ін.); урахування поліфункційного характеру краєзнавчої діяльності майбутніх фахівців (діагностична, прогностична, конструктивно-проектувальна, організаторська, інформаційна, комунікативна, творча, рефлексивна) (М. Баранський, О. Бугрій, Н. Кузьміна, В. Слатьонін, О. Тімець (Браславська), О. Топузов, А. Щербаков та ін.) та особливостей професійної діяльності майбутніх географів (М. Баранський, О. Браславська, І. Душина, М. Криловець, В. Обозний, О. Топузов та ін.), схарактеризовано та розкрито такі *компоненти* у структурі краєзнавчої компетентності майбутніх географів: *мотиваційно-потребнісний* (свідоме позитивне ставлення до набуття краєзнавчих знань та досвіду їх застосування, настанова до постійної самоосвіти в процесі самостійної дослідницької краєзнавчої роботи, активне прагнення до досягнення успіху в ході виконання завдань самостійної дослідницької краєзнавчої роботи високого ступеня складності); *емоційно-вольовий* (прояв волі та наполегливості в саморозвитку; у ході здобування знань про рідний край, його історичне минуле, соціально-економічний розвиток, культурну спадщину та ін., здатність до тривалого напруження всіх сил організму в досягненні особистісно значущої мети, цілеспрямованості, творчої активності в системі позаурочних форм пізнання дійсності, витримки, зокрема й у критичних ситуаціях, під час суперечок, самостійності, ініціативності, відповідальності за досягнення поставлених цілей, вольового напруження у вирішенні завдань, пов'язаних з пізнавально-краєзнавчою діяльністю), *когнітивний* (готовність до постійного підвищення освітнього рівня, потреба в актуалізації та реалізації свого

особистісного потенціалу, здатність самостійного пізнання і здобування краєзнавчих знань); *діяльнісно-комунікативний* (засвоєння здобувачами освіти необхідних умінь та навичок у процесі краєзнавчої діяльності та комунікації, соціальної активності і функційної грамотності (відмінність фактів від домислів, володіння вимірювальними навичками, використання різних методів пізнання).

З урахуванням теоретичних засад дослідження визначено критерії сформованості в майбутніх географів краєзнавчої компетентності: мотиваційно-потребнісний, когнітивний, діяльнісно-комунікативний, емоційно-вольовий з відповідними показниками та рівнями сформованості – *низьким, середнім та високим*.

За результатами констатувального експерименту, що проводився з використанням комплексу діагностичних методів та методик (тест «Структура інтелекту Амтхауера»; методик «Мотивація навчання у ВНЗ» Т. Львіної, «Вивчення мотиваційної сфери» М. Матюхіної, «Діагностика спрямованості мислення» Л. Урванцева та Н. Володіної, «Діагностика соціально-психологічних установок особистості у мотиваційній сфері» О. Потьомкіна; питальник «Мета – Засіб – Результат (МЗР)» А. Карманова та «Бажані переживання» (методика Б. Додонова); анкета «Орієнтація» І. Соломіна та ін.), встановлено, що досить значний відсоток студентів-географів (63,7 %) мають недостатній рівень сформованості краєзнавчої компетентності, оскільки краєзнавчі знання мають епізодичний характер, рівень умінь здійснювати краєзнавчу діяльність є низьким унаслідок переваги в освітньому процесі ЗВО традиційних форм та методів навчання, зорієнтованих на репродуктивне засвоєння краєзнавчої інформації, а вміння самостійно здобувати та опрацьовувати краєзнавчу інформацію недостатньо сформовані. Разом з тим значна частина здобувачів освіти та викладачів ЗВО усвідомлюють значущість краєзнавчої компетентності для особистісного і професійного становлення. Майбутні географи висловлюють зацікавленість у набутті краєзнавчих знань та вмін здійснювати краєзнавчу діяльність.

Отже, отримані результати теоретико-експериментального вивчення досліджуваної проблеми зумовили висновок про необхідність цілеспрямованого формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки.

У другому розділі – **«Теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки»** – представлено теоретичне обґрунтування та дослідно-експериментальну перевірку педагогічних умов, спрямованих

на підвищення ефективності процесу формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки.

Розробка педагогічних умов формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки здійснювалася з урахуванням визначених *теоретико-методологічних підходів* (системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, країнознавчий, культурологічний); *принципів* (системності, фундаменталізації, гуманізації і гуманітаризації змісту географічної освіти; її краєзнавчого контексту; єдності змістового й процесуального блоків фахової підготовки майбутніх географів); *сукупності теоретичних положень* щодо сутності та структури краєзнавчої компетентності зазначеної категорії фахівців та *особливостей* її формування на етапі фахової підготовки у ЗВО.

Теоретичним підґрунтям розв'язання ключового завдання дослідження слугувала розробка *моделі процесу формування* краєзнавчої компетентності майбутніх географів, що містить: цільовий (мета, завдання), методологічний (наукові підходи, принципи), змістово-технологічний (компоненти, критерії, етапи, педагогічні умови, форми, методи і засоби досягнення ефективного результату) та результативний (рівні, результат) блоки.

Обґрунтування педагогічних умов формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки передбачало також урахування положень щодо сутності поняття «педагогічні умови» (Ю. Бабанський, Ю. Гвоздецька Л. Качалова, Є. Коротаєва, Є. Хриков, В. Ягупов та ін.) та наукових засад щодо методичного забезпечення їхнього впровадження (В. Кушнір, В. Мельниченко, О. Реєнт).

З урахуванням зазначеного вище визначено, обґрунтовано та змістовно розроблено *педагогічні умови формування краєзнавчої компетентності* майбутніх географів у процесі фахової підготовки: розвиток позитивної мотивації, яка стимулює активну краєзнавчу діяльність шляхом формування в майбутніх фахівців свідомого ставлення до оволодіння краєзнавчих знань, прагнення до самоосвіти в процесі дослідницько-краєзнавчої діяльності, усвідомлення цінності краєзнавчої роботи; залучення майбутніх географів до різних видів краєзнавчої роботи, що спрямована на набуття студентами-географами досвіду освітньо-пізнавальної, краєзнавчо-пошукової, практико-перетворювальної, ціннісно-збережувальної діяльності творчого характеру; змістовно-методичному забезпеченню процесу формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів завдяки контекстному включенню в

її зміст спеціально розроблених інформаційно-розвивальних блоків знань і вмінь та відповідного спецкурсу.

Реалізація педагогічних умов відбувалася в процесі формувального експерименту та була спрямована на розв'язання таких завдань: вдосконалення підготовки майбутніх географів (підвищення рівня професійної підготовки); реалізація краєзнавчого компонента в географічній освіті; стимулювання студентів до продуктивної краєзнавчої діяльності; підвищення якості краєзнавчої підготовки майбутніх географів.

Упровадження *першої* педагогічної умови здійснено шляхом збагачення змісту фахових дисциплін («Економічна та соціальна географія України», «Геологія», «Ландшафтознавство та географія ґрунтів», «Фізична географія України», «Регіональна, соціальна і економічна географія світу», «Основи теорії суспільної географії») інформацією про краєзнавство, його основні положення й суміжні поняття, принципи, шляхи, форми та методи краєзнавчої роботи, що забезпечувало підвищення мотивації до вивчення фахових дисциплін і краєзнавства в їхньому контексті, активізувало пізнавальну краєзнавчу діяльність.

Реалізація *другої* педагогічної умови – залучення майбутніх географів до різних видів діяльності краєзнавчого характеру – відбувалася шляхом упровадження в освітній процес ЗВО семінару «Краєзнавство на сучасному етапі», «Правила проведення туристично-краєзнавчих подорожей», «Планування маршруту», що сприяло самоорганізації та самоосвіті студентів. Значна кількість завдань вимагає від майбутніх фахівців уміння самостійно вирішувати наукові завдання й творчо підходити до їх виконання. Важливу роль відведено формуванню мовної культури, засвоєнню географічної, краєзнавчої термінології, практичних навичок роботи з обладнанням, компасом, картографічними матеріалами, користуванню туристським спорядженням та обладнанням, виконанню топографічних робіт, свідомому ставленню до власного здоров'я.

Третя педагогічна умова – змістово-методичне забезпечення процесу формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів завдяки контекстному включенню в її зміст спеціально розроблених інформаційно-розвивальних блоків знань і вмінь та відповідного спецкурсу – тісно пов'язана з першими двома і реалізовувалася на основі розробки банку творчих завдань для організації самостійної роботи в процесі аудиторної та позааудиторної освітньої діяльності здобувачів, а також завдань для педагогічних практик у контексті формування

краєзнавчої компетентності майбутніх географів; методичного забезпечення з курсу «Краєзнавство і методика його викладання».

Формуванню краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки сприяло впровадженню спецкурсу «Краєзнавство і методика його викладання», основні завдання якого полягали в посиленні мотивації щодо вивчення рідного краю, формуванні в майбутніх фахівців ціннісного ставлення до майбутньої професії, умінь та навичок здійснювати краєзнавчу діяльність, вирішувати професійно-педагогічні проблеми, викладати краєзнавство в школі тощо. Заняття зі спецкурсу проводились із застосуванням спеціально розроблених завдань: «Краєзнавство на сучасному етапі», «Правила проведення туристично-краєзнавчих подорожей», «Планування маршруту», що сприяло самоорганізації та самоосвіті студентів, формуванню мовної культури, засвоєнню географічної, краєзнавчої термінології, практичних навичок роботи з обладнанням, компасом, картографічними матеріалами, використанню туристського спорядження та обладнання, виконанню топографічних робіт, свідомого ставлення до власного здоров'я.

По завершенні формувального експерименту за результатами підсумкового контролю встановлено суттєві позитивні зрушення у сформованості краєзнавчої компетентності майбутніх географів в експериментальній групі (ЕГ) порівняно з контрольною (КГ).

Узагальнення результатів дослідження засвідчило суттєву динаміку за рівнями сформованості краєзнавчої компетентності в здобувачів ЕГ: збільшення на 24% кількості студентів, які виявили високий рівень, зменшення на 19,5% студентів із низьким рівнем. Тоді як у КГ динаміка незначна: низький та середній рівні зменшилися відповідно на 4,9% та 3,2%, високий збільшився відповідно на 1,7% (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості краєзнавчої компетентності у студентів ЕГ і КГ за результатами дослідження (%)

Рівні	Експериментальна група		Контрольна група	
	Констатувальний етап	Контрольний етап	Констатувальний етап	Контрольний етап
Високий	9,2	33,2	9,1	10,8
Середній	26,5	22,0	27,9	31,1
Низький	64,3	44,8	63,0	58,1

Використання методів математичної статистики (критерій Пірсона χ^2) підтвердило коректність результатів розрахунків за рівнями сформованості всіх компонентів краєзнавчої компетентності майбутніх географів. Так, аналіз розрахунків дозволив констатувати незначущу розбіжність на констатувальному етапі між розподілами КГ та ЕГ на рівні 0,05 за всіма показниками і компонентами (емпіричні значення критерію Пірсона χ^2 за всіма компонентами 0,031; 0,031; 0,327; 0,024; 0,043 не перевищують критичне значення 5,99). Після експерименту засвідчено значущу розбіжність між розподілами КГ та ЕГ за рівнями сформованості всіх компонентів (емпіричні значення критерію Пірсона χ^2 відповідно 18,478; 19,762; 19,732; 25,772; 15,751). Відмінності значущі на рівні 0,001 для всіх компонентів.

Загалом за узагальненим критерієм можна констатувати незначущі розбіжності між розподілами ЕГ та КГ до експерименту ($\chi^2_{\text{емп}} = 0,043$) на рівні 0,05 та суттєві розбіжності між цими розподілами після експериментальної роботи ($\chi^2_{\text{емп}} = 15,751$).

Отже, упровадження педагогічних умов дозволило досягти підвищення показників високого рівня сформованості краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки, що й підтверджує вихідну гіпотезу нашого дослідження.

Проведене дослідження дозволяє зробити такі **висновки**:

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукової проблеми формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки, що виявляється в обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічних умов, які забезпечують ефективність цього процесу.

1. Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження засвідчив, що поняття «краєзнавча компетентність» – це складне, поліфункційне поняття, що розглядається в міждисциплінарному контексті й тісно пов'язане з поняттям «краєзнавство» та «компетентність».

Установлено, що краєзнавство розглядається як наука, що вивчає розвиток і сучасний стан конкретних регіональних спільнот і територій, науково-популяризаторську і просвітницьку роботу певної тематики: про минуле та сьогодення будь-якого краю і його пам'яток, форму суспільної діяльності, а також метод пізнання (від часткового до загального).

2. Аналіз сутності таких понять, як «краєзнавство», «компетентність», «професійна компетентність», «професійна

компетентність майбутніх географів», урахування особливостей майбутньої професійної діяльності майбутніх географів та процесу формування краєзнавчої компетентності зумовили визначення ключового поняття нашого дослідження – краєзнавча компетентність майбутніх географів, яка розуміється як інтегральна характеристика особистості, що має міждисциплінарний характер і є результатом набуття географічних та краєзнавчих знань, умінь і навичок та проявляється в готовності до продуктивної пізнавально-краєзнавчої діяльності, умінні застосовувати індивідуальний практичний досвід вивчення особливостей рідного краю, де ключову роль відіграють пізнавальні дії дослідницького характеру.

3. З урахуванням теоретичних засад дослідження визначено структурні компоненти краєзнавчої компетентності майбутніх географів: мотиваційно-потребнісний, когнітивний, діяльнісно-комунікативний, емоційно-вольовий та здійснено їхнє змістове наповнення.

Розроблено модель формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів, структурні компоненти якої одночасно визначено як вектори формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки, а також як критерії її сформованості. Відповідно встановлено рівні сформованості краєзнавчої компетентності майбутніх географів (високий, середній, низький). Послугуючись визначеними критеріями та показниками на констатувальному етапі педагогічного експерименту, установлено, що переважна більшість здобувачів має низький рівень сформованості краєзнавчої компетентності.

4. Грунтуючись на сукупності теоретико-методологічних положень щодо сутності, структури краєзнавчої компетентності майбутніх географів, особливостей її формування на етапі фахової підготовки у ЗВО, принципів та моделі процесу формування краєзнавчої підготовки майбутніх географів, а також урахуваючи результати констатувального експерименту, визначено *педагогічні умови* формування краєзнавчої компетентності: розвиток позитивної мотивації, яка стимулює активну краєзнавчу діяльність шляхом формування в майбутніх фахівців свідомого ставлення до оволодіння краєзнавчих знань, прагнення до самоосвіти в процесі дослідницько-краєзнавчої діяльності, усвідомлення цінності краєзнавчої роботи; залучення майбутніх географів до різних видів краєзнавчої роботи, що спрямована на набуття студентами-географами досвіду освітньо-пізнавальної, краєзнавчо-пошукової, практико-перетворювальної, ціннісно-збережувальної діяльності творчого характеру; змістовно-методичному забезпеченню процесу формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів завдяки контекстному включенню в її зміст спеціально розроблених

інформаційно-розвивальних блоків знань і вмінь та відповідного спецкурсу.

5. Реалізацію педагогічних умов здійснено в процесі формувального експерименту, спрямованого на вдосконалення підготовки майбутніх географів, реалізацію краєзнавчого компонента в географічній освіті, стимулювання студентів до продуктивної краєзнавчої діяльності, підвищення якості краєзнавчої підготовки майбутніх географів. Доведено ефективність упровадження педагогічних умов за рахунок збагачення змісту фахових дисциплін краєзнавчо зорієнтованими завданнями, залучення здобувачів до краєзнавчої діяльності, використання проектів краєзнавчого характеру, банку творчих завдань для організації самостійної роботи в процесі аудиторної та позааудиторної освітньої діяльності здобувачів, а також завдань для педагогічних практик у контексті формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів. Установлено ефективність формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів завдяки впровадженню спецкурсу «Краєзнавство та методика його викладання».

6. Аналіз ефективності педагогічних умов формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки здійснено відповідно до визначених критеріїв та показників сформованості краєзнавчої компетентності, що засвідчило позитивну динаміку в ЕГ і незначну – в КГ.

Дисертаційна праця не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Перспективу подальшої роботи вбачаємо в дослідженні проблем самоорганізації та саморозвитку краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі неформальної та інформальної освіти.

Основні положення дисертаційної роботи викладено в таких публікаціях авторки:

1. Кривенко О. В. Педагогічне краєзнавство в контексті педагогічної спадщини А. С. Макаренка. *Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2013. № 7 (266). Ч. I. С. 138–144.

2. Кривенко О. В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання географії у ВНЗ. *Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2013. № 13 (272). Ч. IV. С. 174–180.

3. Чала О. В. Сучасний підхід до періодизації краєзнавства в Україні. *Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2017. № 7 (312), Ч. I. С. 259–270.

4. Чала О. В. Критерії та показники сформованості краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки.

Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2019. № 71. С. 269–273.

5. Чала О. В. Педагогічні умови формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ, 2019. № 67. Т. 1. С. 77–81.

6. Чала О. В. Трансформація національного краєзнавства на Сході України. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology* : VII (79) Issue:19. 2019. Maj. <http://doi.org/10.31174/SEND-PP2019-197VII79>.

7. Чала О. В. Краєзнавство як фактор екологічної освіти та виховання. *Луганищина: краєзнавчі розвідки* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Старобільськ, 2018. С. 263–266.

8. Чала О. В. Сутність трансформаційних процесів краєзнавства. *Луганищина: краєзнавчі розвідки* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Старобільськ, 2019. С. 134–137.

9. Чала О. В. Сутність трансформаційних процесів національного краєзнавства. *Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення. Київська наукова організація педагогіки та психології* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 1–2 травня 2020 р. / ГО Київська наукова організація педагогіки та психології, 2020. Ч. I. С. 71–74.

Чала О. В. Формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2021.

Дисертацію присвячено дослідженню проблеми формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки.

На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури з'ясовано ступінь дослідженості проблеми, розкрито сутність понять «краєзнавство», «краєзнавчий підхід», «краєзнавча діяльність», «краєзнавча компетентність», «краєзнавча компетентність майбутніх географів», «педагогічні умови». Схарактеризовано сутність та структуру краєзнавчої компетентності майбутніх географів, особливості її формування в процесі фахової підготовки. Визначено критерії (мотиваційно-потребнісний, когнітивний, діяльнісно-комунікативний та емоційно-вольовий) і відповідні рівні її сформованості. Теоретично

обґрунтовано, змістовно розроблено та експериментально перевірено педагогічні умови формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів у процесі фахової підготовки в закладах вищої освіти: розвиток позитивної мотивації, яка стимулює активну краєзнавчу діяльність шляхом формування в майбутніх фахівців свідомого ставлення до оволодіння краєзнавчих знань, прагнення до самоосвіти в процесі дослідницько-краєзнавчої діяльності, усвідомлення цінності краєзнавчої роботи; залучення майбутніх географів до різних видів краєзнавчої роботи, що спрямована на набуття студентами-географами досвіду освітньо-пізнавальної, краєзнавчо-пошукової, практико-перетворювальної, ціннісно-збережувальної діяльності творчого характеру; змістовно-методичному забезпеченню процесу формування краєзнавчої компетентності майбутніх географів завдяки контекстному включенню в її зміст спеціально розроблених інформаційно-розвивальних блоків знань і вмінь та відповідного спецкурсу.

Ключові слова: майбутні географи, фахова підготовка, заклади вищої освіти, краєзнавча компетентність, краєзнавча компетентність майбутніх географів, краєзнавча робота, педагогічні умови, спецкурс.

Чалая О. В. Формирование краеведческой компетентности будущих географов в процессе профессиональной подготовки. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. Государственное учреждение «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко». Старобельск, 2021.

Диссертация посвящена исследованию проблемы формирования краеведческой компетентности будущих географов в процессе профессиональной подготовки.

На основе анализа философской, психолого-педагогической литературы выяснена степень изученности проблемы, раскрыта сущность понятий «краеведение», «краеведческий подход», «краеведческая деятельность», «краеведческая компетентность», краеведческая компетентность будущих географов», «педагогические условия».

Определена сущность и структура краеведческой компетентности будущих географов, особенности ее формирования в процессе профессиональной подготовки.

Теоретически обоснованы, содержательно разработаны и экспериментально проверены педагогические условия формирования

краеведческой компетентности будущих географов в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: будущие географы, профессиональная подготовка, высшие учебные заведения, краеведческая компетентность, краеведческая компетентность будущих географов, краеведческая работа, педагогические условия, спецкурс.

Chala O. V. Formation of local lore competence of future geographers in the process of professional training. – Manuscripts.

Thesis for degree of a candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. – State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University». Starobilsk, 2021.

The thesis is devoted to the study of the problem of the formation of the local lore competence of future geographers in the process of professional training.

Based on the analysis of philosophical, psychological and pedagogical literature, the degree of study of the problem was clarified, the essence of the concepts of "local history", "local history approach", "local history activity", "local history competence", local history competence of future geographers", "pedagogical conditions" was revealed.

The essence and structure of the local lore competence of future geographers, the peculiarities of its formation in the process of professional training have been determined.

The pedagogical conditions for the formation of local history competence of future geographers in the process of professional training are theoretically substantiated, substantively developed and experimentally tested.

Key words: future geographers, professional training, higher educational institutions, local history competence, local history competence of future geographers, local history work, pedagogical conditions, special course.